

majd a légi fotók alapján kell pontosítani, egyértelművé tenni a sánc helyét.

MIKLÓS ZSUZSA

88. Debercsény, Pusztatemplom

(Nógrád megye) Á, Kk

A NKÖM által kiírt Kulturális Örökség '99 Program pályázatából Régészeti Diáktábor keretében 1+13+3 napos időtartamban végeztünk ásatást. Támogatók voltak még: Iskola az építészetért Alapítvány és Debercsény Önkormányzata. A technikai lebonyolításban részt vett vagy segítséget nyújtott Stromfeld Gépipari és Építőipari Szakközépiskola (külön köszönet Pintér Kovács Katalinnak), Körjegyzőség, Magyaránador és Körzeti Általános Iskola, Magyaránador.

Feltárássra került 50 m² felület, átlagos mélység 70 cm.

A tervezettnél kisebb diáklétszám és az esős időjárás miatt a kutatást csak a templom kiterjedésének, szerkezetének vizsgálatára korlátoztuk. A templom körüli temető és templomon belüli temetkezések feltárását időigényességük miatt igyekeztünk elkerülni. Fentiek miatt nem végeztük el a temető kiterjedésének vizsgálatát sem.

Debercsény török háborúk idején elpusztult templomának helyét sokáig csak dűlő-név jelezte. Egyetlen látható maradványa a Varga-féle ház istállójába befalazott gótikus szentségtartó fülke volt. E pastofórium ma Sente templomában van ismét eredeti funkciójában.

Magáról a településről sem sok adat áll rendelkezésünkre. Első említése (jelenlegi nevén) csak 1335-ből való, de újabb kutatások szerint valószínűleg azonos az 1260-ban említett Csabád faluval (Györffy). Egyházát a források a 15. századtól datálják, s eredetileg az esztergomi érsekséghez tartozónak mondják. A templom pusztulását egyesek 1573-ra, mások 1663-ra teszik. Miután Árpád-házi Szent Erzsébet a település védőszentje, az új templom is neki lett ajánlva – feltételezhető, hogy a középkori templom is Szent Erzsébet tiszteletére volt szentelve.

Az 1999-ben végzett régészeti kutatás eredményeként előkerültek a templom alapfalainak árcai. A falak kőanyagát az évszázadok során a környékbeliek építkezésekhez kibányászták. Az alapárkokból rekonstruálható alaprajz egy, valószínűleg a 11–12. században, román stílusban épült, félkör (patkó?) szentélyű kis falusi templomot mutat. A hajó téglány alakú. Belmérete kb. 5 × 6 méteres. Az alapok agyagba rakott kőből, míg a felmenő falak erős mészhabarcba rakott törtkőből készültek, néhány idomra faragott téglatöredék téglala alkalmazását is biztosítja. A falak vastagsága 70 és 90 cm között lehetett. Az előkerült freskótöredékek míves belső festésről tanúskodnak. A templom bejárata feltehetően a déli oldalon helyezkedett el. Az 1. árokban talált hegyesszögben csatlakozó kis alapcsomok talán e kapu alapozása. Az épület a későbbiekben kisebb átalakításon eshetett át. A hajó szentély felőli harmadában futó 45 cm széles alapárok egy később épült karzat léteire utal. Talán e karzat oszlopának helye a hajó közepén talált gödör. Ha

a feltételezett karzat és a Szentén látható szentségtartó egy időben készült, akkor az átépítés a 14. századra helyezhető. A szentély padlónívója feltehetően magasabban volt a hajónál. A szántottsága miatt még nem tisztázott, hogy földpadlós vagy öntött habarcspadlós volt-e. In situ padlónívót sehol sem sikerült találnunk.

A templom pusztulását tűzvész okozta valamikor a 17. században. A templomot körbevette a falu temetője. Egy légi fotó alapján ma már szabad szemmel nem látszódo temetőárkot is feltételezni lehet. A templomhajó északkeleti külső sarkánál egy ossarium-gödör részlete jelentkezett. A kibontott sírok egy része tájolásában a templomhoz igazodott, míg néhány égtáji tájolású volt. További kutatások pontosíthatják az épület történetét és adhatnak bővebb információt a temető kiterjedésére, szerkezetére.

A tábor idején előkerült kerámia mosott. A 77 darab freskótöredéket az OMvH-ÁMRK Szakrestaurálási osztályán konzerválta Scultéty Zsófia (SZRO/250/99.). A vasanyagokat Veres György szécsényi restaurátor kezeli. A 2 db érmet a Magyar Nemzeti Múzeum Éremtárában Tóth Csaba határozta meg. A leletegyüttes a Kubinyi Ferenc Múzeum Régészeti gyűjteményébe 138. gyarapodási számmal került be. 1999-ben 9 db tárgy került leltározásra, 99.1.1-6. leltározási számon szerepelnek a régészeti gyűjteményben.

A beletárolt tárgyak Debercsény jelenlegi katolikus templomában kerültek kiállításra. Az ásatásról poszter kiállítás létesült Debercsényi Önkormányzatánál, illetve a salgótarjáni Stromfeld Aurél Gépipari és Építőipari Szakközépiskolában.

A FÖMI-től és a Magyar Honvédség Térképészeti Hivatalától sikerült a területet ábrázoló légi fotókat beszerezni.

A templom helye és környezete a talajműveléssel veszélyeztetett, így a háromszögelési ponttól déli irányba mért 5 m-nél lévő elvi középponttól 15 m sugarú körben a művelési ágat gyepművelésben lenne ajánlatos meghatározni.

MAJCHER TAMÁS

89. Debrecen, Köntöskert, Bezerédj u. 30.

(Hajdú-Bihar megye) U, B

1999. szeptember 15-én bejelentést tettek a Déri Múzeumban, hogy a Bezerédj u. 30. szám alatti ház köszmétés kertjében köszmétéfa ültetése során csontokkal telt edényt találtak.

A bejelentés alapján 1999. szeptember 16-án dr. M. Nepper Ibolya és Dani János régészek, valamint Faragóné Csutak Tünde gyűjteménykezelő kimentek a helyszínre. A bejelentő megmutatta a talált tárgyakat, mely alapján egyértelművé vált, hogy a kora bronzkor eleji Makó-kultúra egy hamvasztásos urnasírját találta meg.

A lelőhely egy ÉK-DNy-i irányban elnyúló, a környező mélyebben fekvő területekből jelentősen kiemelkedő homokdombon, a házhoz tartozó gondozott köszmétés- és gyümölcsöskertben található. A köszmétécemete számára

kiásott gödör két, egymástól kb. 70–80 cm-re lévő köszmétefa között volt. A találó csaknem pontosan ez urnasír számára egykor kiásott lekerekített téglalap alakú gödröt ásta ki és a megtalált urnát kiemelte, valamint igen gondosan összegyűjtötte a korábbi köszméte gyökere és az ásó által szétnyomott edények töredékeit és hamvasztott csontokat. Az urnát a sírgödör közepére, szájjal felfelé helyezték el. A leletmentéskor még jól látható volt az urna aljának lenyomata a fagyott talajban. A találó megfigyelése alapján valószínűsíthetjük, hogy az urna egy fordított csonka kúp alakú kihajló, duzzadt peremű tállal folt fedve. A hamvakat az urnába tették, bár felmerülhet azok egy részének a sír alján való szétszórása is, azonban ezt a gyökerek és esetleges más tényezők (pl. ürge) általi bolygatás miatt nem lehet egyértelműen eldönteni.

A sírgödörben még kb. 20–30 cm sötétbarna betöltés kibontására nyílt lehetőségünk, melynek során edénytöredékeket és kalcinált csontokat találtunk. A sírgödör alsó részéből előkerült egy állattól származó csőves csont töredéke (talán marha?), mely alapján gondolhatunk a sírba helyezett húszáldozat létre is.

A kert egész területéről is gyűjtött a találó kerti munkák során előkerült középső neolit és középső(?) bronzkori szórvány töredékeket, mely alapján arra következtethetünk, hogy a kiemelkedő dombon más korszakokban is megtelepültek.

A sírgödörrel a kibontás előtt és után fotó, valamint 1:10-es méretarányú rajzot készítettünk. A leletmentés befejezésével a leleteket a Déri Múzeumba szállítottuk, ahol a leletek restaurálására, majd elhelyezésére sor kerül.

DANI JÁNOS

90. Decs, Ete

(Tolna megye) Kk

Folytattuk az 1998-ban feltárt fazekasház környékének kutatását. A mezőgazdasági munkák miatt erősen bolygatott 8. ház területén újabb falnyomokat, kemencerészleteket, cölöplyukakat figyeltünk meg; Ny-i szélén feltártuk a 15–16. századi leleteket (többek között kályhacsempe negatívokat) tartalmazó 46. gödröt.

Kibontottuk a 9. ház maradványait is: ennek a háznak csak kis részlete maradt meg, mivel ebbe vágták bele a 7. és 10. házat is.

A 10. ház a 9. háztól D-re helyezkedik el. A félig földbe mélyített, cölöpszerkezetű ház alapterülete 9,50 × 5,20 m. A cölöplyukak átmérője átlagosan 30 cm, mélységük változó. Két tapasztott padlóréteget figyeltünk meg: az alsó jobb állapotban maradt meg, ez a ház egész felületén megtalálható; a felső sérültebb, és több helyen hiányos. A ház egész felületét változóan laza, illetve keményebb, égett, paticsos réteg töltötte be. Ebből a rétegből viszonylag sok, nagyméretű vasszög és több kályhaszemtöredék került elő. A ház ÉNy-i sarkában volt a legtöményebb a paticsos omladék: ebből kályhatapasztások, reneszánsz kályhacsempe-töredékek, pohár alakú

kályhaszemdarabok és több nagyméretű vasszög került ki. Maga a kályha teljesen elpusztult, csupán É-i falának kis részlete maradt meg eredeti helyén. Közvetlenül a kályha D-i oldalánál találtuk meg a 47. gödröt: sárga agyagos betöltése leletet nem tartalmazott.

11. ház: A 10. háztól DK-re bukkan elő a ház ÉNy-i sarka és a kemence foltja. A ház nagy része a szelvényen kívül esik, ezért nem kezdtük el bontását. Célszerűbb rábontással, egyben kibontatni.

A már tavaly feltárt 7. háztól É-ra bontakozott ki a 45. gödör. A 6–6,50 m átmérőjű objektum oldala kb. 45 fokban lejt lefelé. Felső része átlag 60 cm hosszban tapasztott. Belsejét szürkésbarna, leletgazdag föld tölti ki. Igen sok a 15. század végére, 16. század elejére keltezhető edénytöredék, vastárgy. A gödör közepe táján, az alján került elő egy vasdepot: ajtóvasalások, balták, patkók, zárok, szögek, kulcsok, egyéb vastárgyak.

A 45. gödör szélét vágja a 43. gödör, amelyet a belőle kikerült pénzek a 16. század első felére kelteznek. A 250 cm átmérőjű, a jelentkezőstől számítva 133 cm mély gödör igen sok edénytöredéket, kályhaszemet, állatcsontot tartalmazott. Innen került elő több kályha párkány-csempe negatív töredéke is. A gödör alján kb. 20 cm vastagságban szürkés-kék, finomszemcsés, leletmentes agyagréteg volt.

Az ásatáson részt vett Botár István és K. Németh András régészhallgató (ELTE), Csiszér Antal és Rappai Gábor technikus.

Az ásatás anyagi költségeit a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Kulturális Örökség Minisztériuma és a Wosinsky Mór Múzeum biztosította.

MIKLÓS ZSUZSA – VIZI MÁRTA

91. Dobri, Alsó-mező

(Zala megye) U, R, Ró, Kö

A lelőhely a M70 autót Letenye–Tornyiszentmiklós nyomvonalán a 15+980–16+120 kilométerszelvényre esik. A község belterületétől DNy-ra, a Kerka folyó egykori holtága, ma Határ-árok K-i partján magasodó dombtetőn, a Dobriból Kerkaszentkirályra vezető műút két oldalán, 150 × 120 m-es területen igen sok őskori (újkőkori, rézkori), néhány római kori és középkori edénytöredékeket gyűjtöttünk egy korábbi terepbejárás alkalmával. A tervezett nyomvonal a lelőhelynek 120 × 80 – 100 m-es részét érinti, ahol a többi korszakból is származó településnyomok régészeti feltárása szükséges az építkezés megkezdése előtt.

VÁNDOR LÁSZLÓ – PUSZTA SÁNDOR

92. Dobri, Alsó-mező (7012. számú lelőhely)

(Zala megye) R, B, Á

Az M70 autót nyomvonalán 1999. augusztus 23-án kezdtük meg és 1999. október 5-én fejeztük be a Dobri, Alsó-mező lelőhely megelőző régészeti ásatását. A feltárássra kijelölt terület nagysága 11 000 m² volt.